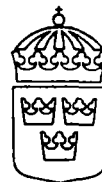

Regeringens proposition

1985/86: 139

om vissa oljebolagsfrågor

Prop.
1985/86: 139

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 13 mars 1986 för de åtgärder och det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Birgitta Dahl

Propositionens huvudsakliga innehåll

Staten, Oljekonsumenternas förbund (OK) och det statliga finska bolaget Neste OY (Neste) har träffat avtal om att driva verksamhet inom oljeområdet i ett gemensamt ägt bolag OK Petroleum AB (OKP). Det gemensamma bolaget utgörs av det nu statligt helägda Svenska Petroleum AB (SP) samt delar av nuvarande OK. Neste och OK går in som delägare genom riktade emissioner. Det föreslås bl. a. att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att i samband med bildandet av OKP ikläda staten vissa ekonomiska förpliktelser.

Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträde den 13 mars 1986

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindquist

Föredragande: statsrådet Dahl

Proposition om vissa oljebolagsfrågor

1 Inledning

Riksdagen godkände våren 1984 de riktlinjer för oljepolitiken som regeringen föreslagit i propositionen om vissa oljeåtgärder (prop. 1983/84: 110, NU 43, rskr. 391). Beträffande det statliga oljebolaget Svenska Petroleum AB:s (SP) verksamhet framhölls i propositionen att målet bör vara att med i huvudsak affärsmässig inriktning bidra till att ge landet en god försörjningstrygghet på oljemarknaden. Det framhölls också att SP, i samarbete med andra bolag, skall verka för att skapa en rationell och försörjningsmässigt stabil struktur på den svenska oljemarknaden. Samverkan med det kooperativa Oljekonsumenternas förbund (OK) tillmättes därvid särskild betydelse. I syfte att hävda eller öka det svenska inflytandet på oljemarknaden, vilket är ett samhällsintresse, poängterades att samarbetet mellan OK och SP borde utvidgas och fördjupas. Chefen för industridepartementet tillkallade en särskild förhandlare, statssekreteraren Ulf Dahlsten, med uppgift att undersöka möjligheterna att på kommersiella grunder få till stånd ett närmare samarbete mellan bolagen (departementsprotokoll 1984-02-27 § 1). Den särskilde förhandlaren påbörjade sitt arbete våren 1984.

I enlighet med sina direktiv har den särskilde förhandlaren tillsammans med bolagen analyserat olika modeller för samverkan och samgående. Viktiga kriterier härvid var bedömningar av oljemarknadens utveckling och struktur på medellång sikt samt hur statens oljepolitiska intressen skulle kunna tillgodoses.

I samband med sin avrapportering av det pågående arbetet hösten 1984 framhöll den särskilde förhandlaren att det relativt tidigt stod klart för berörda parter att en direkt sammanslagning av OK och SP inte skulle innebära den eftersträlvade kraftsamlingen. Den minskade marknaden skulle snarare accentuera problemen för de båda bolagen. Det fortsatta arbetet kom att koncentreras till samgåendeformer som särskilt beaktade kravet på:

- bättre balans mellan produktionskapaciteten i förädlingsleden och avsättningsmöjligheterna på marknaden,

- väsentligt förbättrad kapitalbas och räntenetto,
- effektivare resursutnyttjande.

Förhandlaren har redovisat att enighet om principen för samgående och förhandlingsupplägg, enligt uppställda kriterier och krav, arbetades fram under våren 1985. Slutförhandlingarna om sammanslagningen av OK och SP genomfördes i enlighet med dessa riktlinjer av bolagen i kontakt med ägarna under hösten 1985 och början av år 1986. Samtidigt härmed fördes förhandlingar med Neste OY om delägarskap i ett bolag gemensamt med SP och OK. Avtal om samgående i OK Petroleum AB undertecknades den 1 mars 1986.

2 Bildandet av OK Petroleum AB

2.1 Organisation

Svenska staten (staten), Oljekonsumenternas förbund ekonomisk förening och det statliga finska bolaget Neste OY (Neste) har den 1 mars 1986 träffat avtal om att driva verksamhet inom oljeområdet i ett gemensamt ägt bolag.

Bolaget skall utgöras av det nu statligt helägda Svenska Petroleum AB som ändrar firma till OK Petroleum AB (OKP). Genom riktade emissioner till OK och Neste skall dessa bli delägare i OKP. När emissionerna är genomförda kommer bolagets aktier, vilka skall ha lika rösträtt, att ägas till 53 % av OK, 30 % av staten och 17 % av Neste.

I OKP skall SP:s nuvarande rörelse med därtill hörande rättigheter och skyldigheter ingå. Bland SP:s anläggningstillgångar, som således skall ingå i OKP, kan nämnas 14 % av aktierna i Skandinaviska Raffinaderi AB (Scanraff) och 22 % av aktierna i BP Raffinaderi AB.

OK skall till OKP som betalning för aktier som man erhåller genom emissionen överföra den rörelse man bedriver inom varuförsörjning, företagsmarknad och värme inkl. distributionsverksamhet med tillhörande rättigheter och skyldigheter. Bl. a. innebär detta att OKP skall ha rätt att förse OK-föreningarna med hela deras behov av drivmedel och eldningsolja. Även den övriga Kooperationen skall förses med oljeprodukter. Bland större anläggningstillgångar som OK överför till OKP hör 21,5 % av aktierna i Scanraff och 50 % av aktierna i OK Kracker AB.

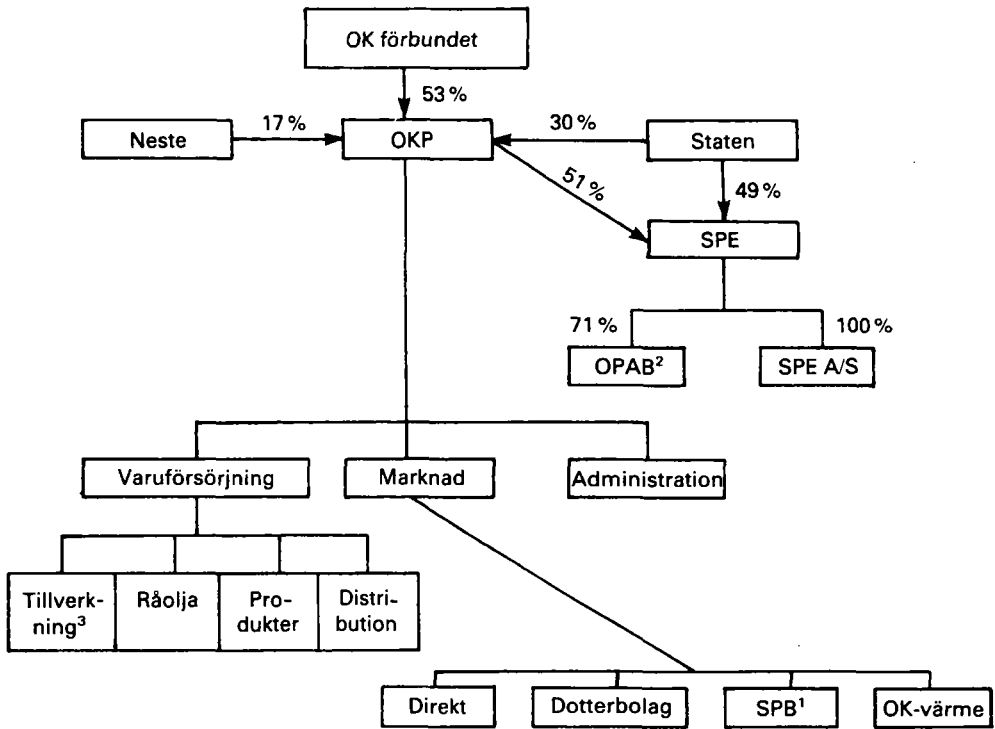
Neste skall betala sitt aktieförvärv dels kontant, dels genom en apportemission. Genom ett särskilt avtal har Neste tillagts rätt att till OKP, på marknadsmässiga villkor, leverera minst 600 000 m³ oljeprodukter årligen.

Parterna har kommit överens om att OKP-koncernens verksamhet avseende prospektering och utvinning av olja och naturgas skall bedrivas av Svenska Petroleum Exploration AB (SPEAB) eller av dotterbolag till SPEAB. SP har hittills bedrivit oljeprospektering främst genom de två helägda dotterbolagen SPEAB och det norska aktiebolaget Svenska Petroleum Exploration A/S (SPE A/S). SP äger därjämte 63 % av aktierna i Oljeprospektering AB (OPAB). OK äger å sin sida 8 % av aktierna i OPAB. I samband med den aktuella ombildningen skall SPE A/S och

OPAB gå in som dotterbolag till SPEAB. Därefter skall 49 % av aktierna i Prop. 1985/86: 139 SPEAB överlåtas till staten mot ett vederlag av 1 kr.

I figuren illustreras OKP:s organisation och ägarsamband.

OKP:s organisation

¹ SP:s bensinkedja

² Oljeprospektering AB

³ OKP skall äga 35,5 % av aktierna i Scanraff, 50 % i OK Kracker AB samt 22 % i BP Raffinaderi AB

OKP:s affärsidé har av bolagets delägare beskrivits på följande sätt:

- OKP skall genom oljeletningsverksamhet få tillgång till egen råvara,
- OKP skall på ett tillförlitligt och kostnadseffektivt sätt förse sina intressenter och kunder med oljeprodukter,
- OKP skall i egen regi eller inom ramen för samverkansprojekt lagra och distribuera oljeprodukter,
- OKP skall förse OK-föreningarna med hela deras behov av drivmedel och eldningsolja, samt förse även den övriga Kooperationen med oljeprodukter,
- OKP skall i egen regi och via dotterbolag, agenter och återförsäljare, tillhandahålla eldningsolja och andra produkter,
- OKP skall via OK Värme förse olika konsumenter med deras behov av system för uppvärmning.

Jag övergår nu till att redogöra för viktigare avtal som reglerar den framtida verksamheten inom bolaget.

I ett konsortialavtal regleras formerna för samverkan bl. a. verksamhetsprinciper, konkurrensfrågor, vilka beslut som kräver enighet mellan aktieägarna samt hur aktier får överlätas m. m. I avtalet framhålls att parterna, dvs. staten, OK och Neste, är ense om att verksamheten skall bedrivas på kommersiella grunder och efter affärsmässiga principer. Målsättningen är att soliditeten skall uppgå till 50 % och att avkastningen på totalt arbetande kapital bör vara minst 15 %.

Parterna är vidare överens om att de inte skall engagera sig i med OKP konkurrerande verksamhet. Parterna är också överens om att SPEAB eller dotterbolag till SPEAB skall vara ett instrument för parternas prospekterings- och utvinningsverksamhet i Norge. I övriga delar av världen skall man eftersträva samarbete inom denna verksamhet.

Bland frågor som kräver enighet mellan parterna på bolagsstämman eller mellan av parterna nominerade ledamöter i styrelsen kan nämnas:

- övertagande av verksamhet av betydande omfattning,
- nedläggning eller avyttring av någon väsentlig verksamhet inom OKP-koncernen,
- upptagande av större lån,
- tillskott av kapital till OKP av parterna.

Konsortialavtalet reglerar också vad som skall gälla beträffande överlåtelse av aktier m. m. Det framgår bl. a. att parterna förpliktar sig att inte utan övriga parter medgivande överlåta aktier i OKP under åren 1986–1989. För tiden därefter gäller att part som vill utträda ur eller överlåta aktier i OKP skall hembjuda aktierna till inlösen av övriga parter.

2.3 Bolagsbildningsavtal

Staten, OK och Neste har i ett bolagsbildningsavtal kommit överens om hur OK:s och Nestes tillskott till OKP skall ske. OKP skall rikta en apportemission till OK. Som ersättning för aktierna tillskjuter OK den verksamhet som OK bedriver avseende varuförsörjning, företagsmarknad och värme inkl. distribution. OK garanterar att denna verksamhet har ett nettovärde om minst 580 milj. kr. Till detta kommer att varulagret värderats ner med 100 milj. kr. i förhållande till vad som upptagits i balansräkningen 1985-12-31.

Nestes tillträde sker genom att OKP till Neste riktar dels en kontantemission, dels en apportemission. Som vederlag skall Neste vid tillträdet, den 1 mars 1986, erlägga 320 milj. kr., som skall utgöra bundet kapital i OKP. Därtill skall Neste tillföra OKP apportegendom. Apportegendomen skall ha ett totalvärde, enligt marknadsmässig och överenskommen prisättning, om 280 milj. kr.

Enligt uppgörelsen mellan parterna skall staten gentemot OK och Neste garantera omfattningen av SP:s tillgångar och skulder före sammanslagningen. Enligt ett särskilt garantiavtal innefattande värderingsregler garanterar staten att SP:s konsoliderade balansräkning vid avräkningen omfattar ett eget kapital (aktiekapital, reservfond m. m.) om minst 550 milj. kr.

OK utfärdar en motsvarande garanti beträffande omfattningen av den verksamhet som OK överlåter på OKP.

Prop. 1985/86: 139

2.4 Oljeprospekteringsbolagen

Parterna är överens om att OKP-koncernens verksamhet avseende prospektering och utvinning av olja och naturgas skall bedrivas av SPEAB eller dotterbolag till SPEAB. Transaktioner mellan SPEAB å ena sidan och OKP och dess övriga dotterbolag å andra sidan skall ske på marknadsmässiga villkor. OKP:s överlåtelse av sitt aktieinnehav i OPAB och SPE A/S till SPEAB samt överlåtelsen av 49 % av aktierna i SPEAB till staten regleras i särskilda övergångsavtal. Ifrågavarande överlåtelser sker mot ett vederlag av 1 kr.

2.5 Avtal angående vissa beredskaps- och försörjningsuppgifter

Avtal har ingåtts mellan staten och OKP angående vissa beredskaps- och försörjningsuppgifter som tidigare har åvilat SP. OKP har därvid bl. a. förbundit sig att verka för en rationell och stabil struktur på den svenska oljemarknaden och att en tillräcklig raffinaderikapacitet kan vidmakthållas inom landet.

3 Föredragandens överväganden

Jag framhöll i propositionen om vissa oljefrågor (prop. 1983/84: 110) att SP borde ges affärsmässiga förutsättningar för en verksamhet som ställer affärsmässiga krav. Jag gjorde också den bedömningen att det var viktigt att framtida strukturinsatser kunde finansieras på kommersiella villkor.

Riksdagen beslutade också, i enlighet med regeringens förslag, att ge SP en finansiell bas för bolagets delvis nya verksamhetsinriktning. SP har sedan dess haft att agera på en marknad som kännetecknats av ytterst hård konkurrens med pressad lönsamhet. Möjligheterna för SP att av egen kraft driva en verksamhet som ger tillfredsställande avkastning på engagerat kapital har i praktiken varit begränsade. Situationen för det kooperativt ägda OK har varit än mer besvärande efter flera år med stora förluster. Bl. a. har OK haft en konkurrensnackdel genom en väsentligt högre finansiell belastning än vad som gäller för branschen i stort. Detta hänger bl. a. samman med att OK har höga fasta kostnader i raffinaderiledet. Den krympande oljemarknaden med åtföljande nedgång i försäljningen av oljeprodukter har också fört med sig en överkapacitet i raffinaderiledet för OK. De senaste årens priskrig har vidare gröpt ur bolagets finansiella resurser. Att i ett sådant läge slå samman SP och OK utan att vidta även andra åtgärder skulle enligt min mening inte lösa vare sig akuta eller långsiktiga problem för de två företagen. En, som jag ser det, avgörande öppning för en sund strukturlösning var OK:s beslut att föra över varuförsörjning och viss distribution till ett särskilt bolag. I samband härmed

kunde också de av OK tidigare påbörjade förhandlingarna med Norsk Hydro A/S slutföras. Överenskommelsen innebär att Norsk Hydro tar över 50 % av OK:s andel i Scanraff samt 50 % av den av OK helägda krackern. Jag ser positivt på att Norsk Hydro på detta sätt engagerar sig i förädlingsledet i Sverige.

Den praktiska konsekvensen av Norsk Hydros raffinaderiengagemang blir för OK:s del minskade finansiella kostnader och ett lägre avskrivningsbehov samtidigt som förädlingskapaciteten bättre anpassas till OK:s andel av oljemarknaden; bl. a. blir OK därmed nettoimportör av bensin. Möjligheterna att få positiva synergieffekter efter ett samgående med SP förstärks därmed påtagligt. Som jag ser det skulle emellertid inte ett sammanslaget SP – OK vara tillräckligt starkt för att utan tillskott av kapital, uthålligt kunna möta konkurrenstrycket på marknaden. Behovet av ytterligare kapitalisering skulle kvarstå. Det kapitaltillskott på 600 milj. kr. som Neste har förklarat sig berett att tillskjuta i samband med bildandet av OKP ger företaget en förbättrad finansiell styrka. Denna styrka, tillsammans med företagets kompetens i fråga om varuförsörjning, förädling av råolja samt marknadskontakt gör att OKP bör bli en stark aktör på den svenska oljemarknaden.

Som framgått av min redogörelse förenas Nestes kapitaltillskott till OKP med en rätt att till OKP få leverera vissa kvantiteter oljeprodukter på marknadsmässiga villkor. Neste erhåller också en äganderätt på 17 %. Jag vill i detta sammanhang nämna att Neste redan tidigare har varit en betydande leverantör av oljeprodukter till svenska företag, bl. a. OK. Nestes engagemang innebär emellertid att man nu går in som intressent i raffinaderiindustrin. Detta bör enligt min mening ses som ett ytterligare exempel på en nordisk integration på energiområdet som fortfarande pågår.

Jag har tidigare redogjort för substans, organisation och affärsidé i OKP och vill mot den bakgrunden, ge följande sammanfattande bedömning. Som jag ser det betyder samgåendet

att det åstadkoms en kraftsamling av de svenska intressenterna genom att SP och ifrågavarande del av OK går samman,

att Oljekonsumenternas Förbund är och förblir ett kooperativt företag,

att OKP får en rimlig balans mellan sin produktionskapacitet och sin marknad,

att OKP får en finansiell styrka som är i paritet med andra jämförbara företag och

att alla möjligheter till ett rationellt utnyttjande av de gemensamma resurserna nu kan tas till vara.

Jag vill särskilt betona att jag har bedömt det vara av stor vikt att landets försörjning med oljeprodukter inte kan tillåtas bli helt beroende av utländska intressen. Det är angeläget med ett svenskdominerat bolag på marknaden. Det statliga engagemanget blir också tills vidare oförändrat genom att statens aktier i OKP motsvarande värdet på aktierna i SP. Samgåendet med OK är en helt affärsmässig uppgörelse. Detta innebär bl. a. att staten som delägare i OKP förväntar sig avkastning på insatt kapital.

Som brukligt är i samband med uppgörelser av detta slag, har de parter,

som tillskjuter egendom, staten och OK, fått lämna garanti beträffande värdet av den tillskjutna egendomen. För statens del innebär detta att staten garanterar att SP:s konsoliderade balansräkning, beräknad i enlighet med vissa överenskomna värderingsregler, vid avräkningen omfattar ett eget kapital (aktiekapital, reservfond m. m.) om minst 550 milj. kr. Vid en brist överstigande 5 milj. kr. förbinder sig staten att tillföra OKP motsvarande belopp. Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande att ikläda staten ekonomiska förpliktelser i samband med bildandet av OKP enligt vad jag anförde.

Jag anser också att de uppgifter som har åvilat SP beträffande beredskap och försörjningstrygghet på ett tillfredsställande sätt kunnat överföras till OKP. Bolaget skall också på företagsekonomiska grunder verka för en rationell och försörjningsmässigt stabil struktur på den svenska oljemarknaden. Detta har reglerats i ett särskilt avtal. OKP uppfyller, enligt min mening, de krav som utifrån oljepolitiska utgångspunkter kan ställas på bolaget.

Jag vill avslutningsvis erinra om att regeringen i samband med propositionen om vissa oljefrågor (prop. 1983/84: 110, NU 43, rskr 391) erhöll riksdagens bemyndigande att avyttra aktier i Svenska Petroleum AB eller vidta åtgärder för att minska statens andel i bolaget. Riksdagen godkände också vid samma tillfälle de grunder för statligt stöd till prospektering efter olja och naturgas som regeringen föreslog. I och med att SPEAB inom OKP-koncernen kommer att fullfölja den verksamhet som har bedrivits av SPEAB och SPE A/S som dotterbolag till SP, bör reserverade särskilda prospekteringsmedel kunna få utnyttjas av bolag inom OKP-koncernen enligt i huvudsak nu gällande regler. Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande att fatta nödvändiga beslut härför.

Det ankommer på regeringen att fatta beslut angående Nestes förvärv av aktier i OKP enligt lagen (1982: 617) om utländska förvärv av svenska företag m. m.

4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen

dels föreslår riksdagen att bemyndiga regeringen att

1. i samband med bildandet av OK Petroleum AB ikläda staten ekonomiska förpliktelser i enlighet med vad jag förordat,
2. besluta om ändrade föreskrifter för särskilda bidrag för prospektering efter olja och naturgas i enlighet med vad jag förordat,

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anförde om bildandet av OK Petroleum AB och om bolagets åtaganden rörande beredskaps- och försörjningsuppgifter.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad som föredraganden har anförde för de åtgärder och det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

Innehållsförteckning

Prop. 1985/86: 139

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	2
2 Bildandet av OK Petroleum AB	3
3 Föredragandens överväganden	6
4 Hemställan	8
5 Beslut	8

